

نقش دینداری در کاهش گرایش به تاریخ تولدهای ناشی از مدگرایی

فاطمه اسدی^۱

چکیده

امروزه گرایش زوج‌های جوان به تاریخ تولدهای ژند برای نوزادان و تلاش برای زایمان زودرس و یا تعویق زمان تولد، بسیار افزایش یافته است. داشتن تاریخ تولد رند در نگاه اول و به عنوان یک مسئله جزئی جالب است؛ اما گرایش شدید به آن و مطرح شدن آن به عنوان یک ارزش اجتماعی که جان مادر و کودک را به خطر اندازد، از نظر اخلاقی نادرست است. این مسائل افزون بر تحمیل هزینه‌ای اقتصادی به زوجین، باعث در حاشیه قرار گرفتن ارزش‌های علمی و اخلاقی به عنوان افتخار برای فرد در زندگی می‌شود که می‌تواند با تبدیل شدن به یک ارزش و افتخار، در کنار مسائلی مانند نژادپرستی (هر چند جزئی‌تر از آن)، سلامت اخلاقی جامعه را به خطر اندازند. در این مقاله، به روش توصیفی-تحلیلی و گردآوری اطلاعات از مقالات مختلف، مسئله گرایش به تاریخ تولدهای رند بررسی شده است. نتایج مطالعه نشان داد که ارزش‌های اخلاقی و آموزه‌های دینی می‌تواند با تأثیر بر هنجارهای فردی و اجتماعی، یک راهکار مؤثر در برخورد با آسیب‌های اجتماعی ناشی از مدگرایی باشد. همچنین با پیروی از اخلاق اسلامی و تمسک به اسوه حسنه اهل بیت (علیهم‌السلام)، فرد را در برابر معضلات اجتماعی ایمن سازد.

واژگان کلیدی: اخلاق، تاریخ تولد، مدگرایی، ارزش اخلاقی.

مقدمه

گرایش به تاریخ تولدهای رند، یکی از مسائل مطرح نوظهور اجتماعی است که نه برای رفع نیازهای زیستی، بلکه برای هدف‌های اجتماعی صورت می‌گیرد؛ واژه‌ای که به تنهایی برای توجیه بسیاری از کمبودهای اجتماعی به کار برده می‌شود. اهمیت پرداختن به تاریخ تولد رند در کشور ما از آن جهت است که وارداتی، تقلیدی و نمایشی است. مدگرایی در جامعه امروز، صرفاً پدیده‌ای برای رفع نیازهای ضروری افراد نیست و بیشتر در راستای ترویج مصرف‌گرایی و تحمیل هزینه‌های اقتصادی زیاد بر افراد مختلف است. (افراسیابی و همکاران، ۱۳۹۵، ص ۲۲-۱۷)

مد در هر جامعه، تابع فرهنگ و هنجارهای خاص حاکم بر جامعه، رسانه‌های ارتباط جمعی، تبلیغات و ... است. پیروی از مد و چالش‌هایی که به صورت گذرا در یک جامعه مطرح می‌شود، قادر نیست شخصیت اخلاقی و فرهنگی به فرد اعطا کند و موجب پیشرفت و ترقی شود؛ بلکه انسان باید به عوامل اصلی موفقیت در تمامی زمینه‌ها، خودباوری و پایبندی به اصول اعتقادی و ارزش‌های اخلاقی توجه کند و آن‌ها را در خود ارتقا دهد. تا زمانی که به آگاهی و اخلاق در وجود انسان توجه نشود و زیرساخت‌های شخصیت مبتنی بر الگوهای اخلاقی اصیل اسلامی در فرد شکوفا نشود، تقلید نابهنجار و مدگرایی، جز بحران اخلاقی و دور شدن از اصالت فرهنگی، نتیجه‌ای برای نسل آینده نخواهد داشت. (ذوقی پایدار و فعلی، ۱۳۹۶، ص ۳-۱؛ مام‌الهی و علمی، ۱۳۹۲، ص ۱۷ و ۱۶، ۱۰۲)

گرایش به مد می‌تواند مثبت و اخلاقی یا منفی و غیر اخلاقی باشد. از آنجا که در اخلاق اسلامی هر گونه پدیده جدید با معیارها و ارزش‌های دینی سنجیده می‌شود، می‌توان گفت مدهایی که با هنجارها و ارزش‌های دینی جامعه مغایر باشد، از نوع مدهای ضد ارزشی است که باید با آن مبارزه و مخالفت کرد. (سادات ایزی، ۱۳۹۵، ص ۲؛ کوهستانی بحرآسمان، ۱۳۹۸، ص ۲ و ۳). با توجه به گزارش رسانه‌های خبری، گرایش به تاریخ تولدهای ناشی از مدگرایی به یک ناهنجاری اجتماعی تبدیل شده است؛ به طوری که با گسترش آن، سلامت

اخلاقی جامعه را با تبدیل یک عمل فاقد ارزش به یک دارایی ارزشمند به خطر می‌اندازد. مسئله گرایش به تاریخ تولدهای رند در ایران، اخیراً به یکی از چالش‌های زوج‌های جوان تبدیل شده است. این مسئله ضمن تحمیل هزینه‌های اقتصادی زیاد، حتی گاهی سلامتی افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهد. پژوهشی در این موضوع که افراد مدگرا الزاماً به تاریخ تولدهای رند گرایش دارند، انجام نشده است؛ اما در سال‌های اخیر گرایش به تاریخ تولد رند، به عنوان یک مد جدید در جامعه مطرح شده است. درباره گرایش به تاریخ تولدهای ناشی از مدگرایی، معرفی الگوهای اخلاقی و فرهنگی، مبنی بر رویکرد اخلاق اسلامی بر اساس ارزش ذاتی خیراندیشی، راهگشاست. این مسئله که عملکرد هر فرد ناشی از نگرش او به هنجارهای اجتماعی است و اصلاح رفتار و تغییر رویکرد خودنمایی و فخرفروشی، با پرهیزکاری و تقوا باعث ترویج اخلاق اسلامی و کاهش اثرات سوء هزینه‌های مادی و معنوی مدگرایی می‌گردد، از اهداف پژوهش حاضر است.

در این مقاله به روش توصیفی-تحلیلی و گردآوری اطلاعات از مقالات مختلف، مسئله گرایش به تاریخ تولدهای رند، بررسی و موضوع مدگرایی و مطالعه عوامل مؤثر بر علل گرایش افراد به مد و تاریخ تولدهای رند و تبعات مضر ناشی از آن بر فرد و جامعه تبیین شده است. نظر به اینکه گرایش به تاریخ تولدهای رند ناشی از مدگرایی در چند سال اخیر به یک معضل در جامعه ما تبدیل شده است، مطالعه و ارائه راهکارها برای پیشگیری از آن ضرورت دارد.

۱. مدگرایی

اگرچه مدگرایی در نیازهای طبیعی جوانان ریشه داشته و برخاسته از روحیه نوگرایی آنان است، اما گرایش به مد بیانگر نوعی تجدیدنظرخواهی و در واقع تلاش برای تجدید و تغییر در مسائل مختلف ظاهری زندگی به‌شمار می‌رود. امروزه با گسترش وسایل ارتباط جمعی و فناوری‌های جدید رایانه‌ای، جوانان و به‌ویژه زنان جوان، ارتباطات گسترده‌ای با جوامع و فرهنگ‌های گوناگون یافته‌اند؛ از این رو موقعیت آن‌ها در شناخت و فهم

ارزش‌ها، باورها و انتخاب هنجارهای مطلوب، پیچیده‌تر و مشکل‌تر شده است و چه بسا زمینه‌های موجود باعث شده تا آنان به رفتارها و هنجارهای متضاد با ارزش‌های جامعه خویش رو آورند. حس تنوع‌طلبی توأم با گرایش به خودنمایی در محیط اجتماعی، تغییرات چشمگیری در نوع پوشش، آرایش، الگوها، رفتار و اغلب گرایش‌های بشری را به همراه داشته است. (کوهستانی بحرآسمان و همکاران، ۱۳۹۸، ص ۲)

مد در جوامع امروزی، نقش يك رسانه برای بیان گرایش‌ها و بینش‌های افراد را دارد و در میان برخی از مردم به‌ویژه جوانان، به ابزاری برای انتقال پیام خود به جامعه تبدیل شده است. بروز این پدیده در بین افراد مختلف، متفاوت است؛ به‌طوری‌که بین متغیرهای استفاده از رسانه‌های جمعی، منزلت‌جویی، مصرف‌گرایی، جهت‌گیری اخلاقی، مقایسه اجتماعی، همنوایی اجتماعی و مدگرایی رابطه‌ای معنادار وجود دارد. همچنین بین افراد مجرد و متأهل، سنین مختلف و موقعیت اجتماعی، در مدگرایی تفاوت وجود دارد. (افراسیابی و همکاران، ۱۳۹۵، ص ۱۷۰، ۲۲)

در جامعه امروز بخش عظیمی از زندگی انسان‌ها تحت تأثیر پدیده مد و مدگرایی قرار دارد که این موضوع، توجه جامعه‌شناسان و روان‌شناسان اجتماعی را به خود را جلب کرده است؛ پدیده‌ای که تقریباً تمام اقشار جامعه و هر سنی را تحت‌الشعاع خود قرار داده و روز به روز، با رنگ و لعابی متفاوت از قبل خود بروز می‌کند. این پدیده و توجه و گرایش به آن در سال‌های اخیر و با پیشرفت تکنولوژی و رسانه‌های ارتباط جمعی افزایش یافته است. پژوهش‌های مختلف نشان می‌دهد که ارتباط معناداری بین هویت دینی، ملی و هویت اجتماعی با گرایش به مد وجود دارد. با توجه به تحقیقات و نظریات علمی، مد و مدگرایی پدیده‌ای اجتماعی است. گیدنز معتقد است در دوران مدرن، وابستگی افراد به مذهب کمتر می‌شود و بدن، جایگاه و اهمیت ویژه‌ای در هویت‌سازی افراد پیدا می‌کند. (ذوقی پایدار و فعلی، ۱۳۹۶، ص ۱ و ۳)

یکی از مسائلی که اثرات منفی زیادی بر زندگی افراد دارد، آسیب‌های اجتماعی است.

این آسیب‌ها گستره وسیعی از معضلات اجتماعی فکری و فرهنگی، از جمله فردگرایی، لذت‌گرایی و هر باور انحرافی را در بر می‌گیرد که در جامعه رواج یافته است. گسترش آسیب‌های اجتماعی موجب شده است تا مدیران جوامع با ارائه راهکارهای قانونی و حقوقی در راستای کاهش این آسیب‌ها تلاش کنند، اما این تلاش اغلب از کارآمدی کاملی برخوردار نیست. به اذعان اندیشمندان یکی از شیوه‌های کارآمد در این زمینه، گسترش باورهای دینی است. این باورها از طریق معنابخشی و ایجاد نظام کنترل درونی در افراد، نقش بسزایی در کاهش آسیب‌های اجتماعی دارد و عادات، رفتارها و کنش‌های رایج افراد يك جامعه را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد. (چراغی کوتیانی و بیاری، ۱۳۹۸، ص ۲۰۵ و ۱) نتایج پژوهش‌های مختلف نشان می‌دهد که بین میزان دینداری و سبک زندگی (بُعد هنجارهای مصرف)، رابطه وجود دارد. میزان دینداری و پایبندی به آموزه‌های دینی در هر فرد، سبک زندگی (بُعد روابط بین شخصی) او را مشخص می‌کند و سبک زندگی افراد، بر حسب تحصیلات و آگاهی آنان از باورهای متفاوت است. سبک زندگی افراد جامعه بر حسب وضعیت تأهل آنان، متفاوت است و دینداری با تأثیر بر هنجارهای فردی و اجتماعی افراد، نگرش آنان را به ارزش‌های اجتماعی مشخص می‌کند. (حجازی و حیدرخانی، ۱۳۹۱، ص ۱۶ و ۱۵) افزون بر دینداری و تأثیر آن بر سبک زندگی و ارزش‌های اخلاقی فرد، مدگرایی به عوامل مختلف اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در جامعه وابسته است. هم‌رنگی، شخصیت‌طلبی و طبقه اجتماعی. اقتصادی، رابطه مستقیمی با میزان مدگرایی دارد. آنچه موجب روی آوردن افراد به مدگرایی می‌شود، نوعی نیاز به تأیید شدن و مورد توجه قرار گرفتن است. ارونسون معتقد است افرادی که عزت نفس پایینی دارند، نسبت به کسانی که دارای عزت نفس بالاتری هستند؛ نیاز افراطی به تأیید شدن و تحسین توسط دیگران دارند و خیلی بیشتر تحت تأثیر اطرافیان خود قرار می‌گیرند. (کواسمی و همکاران، ۱۳۹۴، ص ۱۰۵)

متخصصان علم پزشکی در ایران، شیوع زایمان زودرس و عوامل مرتبط با آن در مراجعه‌کنندگان به بیمارستان شهدای تجریش تهران در سال‌های ۱۳۷۸-۱۳۷۴ را بررسی کردند. در این بازه

زمانی، ۵۶۲۸ زایمان وجود داشت که از این تعداد، ۴۰۷ مورد (۷٫۲٪) زایمان زودرس گزارش شده بود. شایع‌ترین عوامل مرتبط با زایمان زودرس به ترتیب عبارتند از: پارگی زودرس کیسه آب (۳۷٫۶٪)، پره اکلامپسی (۱۷٫۷٪)، عفونت ادراری شامل پیلونفریت (۱۷٪)، بیماری‌های سیستمیک مادر (۹٫۶٪) و هیدرآمینوس (۹٫۶٪). (افراخته و همکاران، ۱۳۸۱، ص ۱۲ و ۱)

۲. آموزه‌های دینی و مدگرایی

مد در اصل به عنوان شیوه‌ای متداول و رایج در هر زمان در جنبه‌های گوناگون زندگی اجتماعی، امری شایسته و پیروی از شیوه‌ها و الگوهای صحیح، ضروری است. امام علی علیه السلام می‌فرماید: «آدمی فرزند زمان خویش است».^۱ (تمیمی آمدی، ۱۴۱۰، ص ۳۴) بنابراین هر انسانی باید زمان‌شناس باشد و در چارچوب گفتمان حاکم بر زمان رفتار کند، مگر آنکه آن گفتمان، خلاف عقل و شرع باشد.

میان‌گرایی به مد با هویت دینی-ملی و هویت اجتماعی، رابطه معناداری وجود دارد. (ذوقی پایدار و فعلی، ۱۳۹۶، ص ۱) نگرش دینی، یکی از عوامل تعیین‌کننده سبک زندگی فرد در جامعه است. همچنین میان نگرش دینی و سبک زندگی با مدگرایی، ارتباط قوی و منفی وجود دارد. تربیت اسلامی جوانان و تبلیغ و ترویج الگوهای متناسب با عرف اجتماعی و اسلامی می‌تواند در کنترل مدگرایی افراطی مفید باشد. (صالحی و رومانی، ۱۳۹۴، ص ۱۷، ۲ و ۱) مطالعات مختلفی درباره ارتباط سبک زندگی و نگرش دینی با میزان گرایش به مدگرایی انجام شده است. (همان) به طور معمول مطالعه کتاب‌های دینی، توجه به ارزش‌های اخلاقی و اسلامی و نیز تفکر در آیات و احادیثی که به مذمت و نکوهش ظواهر فریبنده زندگی دنیوی می‌پردازند، می‌تواند در جلوگیری از مدگرایی افراطی مؤثر باشد. قرآن با هشدار نسبت به فریفته نشدن به ظواهر دنیا فرموده است: «وَلِیْ اَنَّا نَیْ» [ولی آنان] به زندگی دنیا شاد شده‌اند و زندگی دنیا در [برابر]

۱. «الْمَرْءُ ابْنُ سَاعَتِهِ».

آخرت، جز بهره‌ای [ناچیز] نیست».^۱ (رعد: ۲۶) این آیه به افرادی اشاره دارد که به امور ظاهری و فریبنده دنیا می‌پردازند؛ کسانی که به جای ارزش‌های دینی، اخلاقی و انسانی، فریفته مسائل بی‌ارزش دنیا مانند مدگرایی می‌شوند.

قرآن در آیه دیگری می‌فرماید: «و به آنچه ما دسته‌هایی از آنان [کافران] را بدان برخورداری ساخته‌ایم، چشم مدوز و برایشان اندوه مخور و بال خویش برای مؤمنان فرو گست».^۲ (حجر: ۸۸) خداوند در این آیه به مؤمنان هشدار می‌دهد که مجذوب ظاهر فریبی و افتخارات کافران نشوند. چنین نیست که خداوند انسان‌ها را به حال خود رها کرده باشد؛ بلکه الگوهای بی‌ارزش را برای تبعیت به آنان معرفی کرده است. مطالعه زندگی این الگوها مانند پیامبران، اوصیاء و ائمه معصومین علیهم‌السلام، علما، صلحا و اولیای الهی مانند حضرت مریم علیها‌السلام، می‌تواند افراد معتقد به دین را از فرو رفتن در مدگرایی افراطی باز دارد: «قطعاً برای شما در [اقتدا به] رسول خدا سرمشقی نیکوست برای آن کس که به خدا و روز بازپسین امید دارد و خدا را فراوان یاد می‌کند».^۳ (احزاب: ۲۰)

اعتقادات دینی و مذهبی به انسان آرامش می‌دهد، امنیت روحی و روانی او را تضمین می‌کند، خلأهای اخلاقی، عاطفی و معنوی او و اجتماع را از میان بر می‌دارد و پایگاه محکمی برایش در برابر مشکلات و محرومیت‌های زندگی پدید می‌آورد. در واقع میان میزان نگرش مذهبی و سلامت معنوی، همبستگی مثبت معناداری وجود دارد و با افزایش نگرش مذهبی افراد، میزان سلامت معنوی آنان نیز افزایش می‌یابد. وجود نگرش مذهبی و اعتقادات دینی در افراد، موجب سلامت معنوی آن‌ها می‌شود و بر مؤلفه‌های شناختی افراد از جمله تفسیر وقایع، خوش بینی، بدبینی و نوع تفکرات آن‌ها تأثیر می‌گذارد. (موسوی و اسماعیلی، ۱۳۹۳، ص ۱۰۳)

۱. «وَفَرَحُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا مَتَاعٌ».

۲. «لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَخَفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ».

۳. «لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا».

۳. عوامل مؤثر بر گرایش به تاریخ تولد رند

۱.۳. کسب اعتبار و منزلت اجتماعی

عوامل مختلفی بر گرایش به مُد وجود دارد که از مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به منزلت جویی اشاره کرد. نتایج تحقیقات تجربی افراسیابی و همکاران (۱۳۹۵) نشان می‌دهد میان منزلت جویی و مدگرایی و ابعاد آن، رابطه معنادار و مثبت برقرار است و هر چه فرد بیشتر به دنبال منزلت در جامعه باشد، میزان مدگرایی در او بیشتر است. همچنین جهت‌گیری اخلاقی فراغت‌مدارانه، دارای رابطه معنادار و مثبت با مدگرایی و ابعاد آن است. هر چه جهت‌گیری اخلاقی فرد بیشتر به دنبال فراغت و تفریح باشد، مدگرایی بیشتری دارد. میان مقایسه اجتماعی و مدگرایی و ابعاد آن نیز رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد؛ یعنی افرادی که خود را با دیگران بیشتر مقایسه می‌کنند، دارای مدگرایی بیشتری هستند. همچنین میان همنوایی اجتماعی و مدگرایی و ابعاد آن، رابطه معنادار و مثبتی برقرار است و افرادی که سعی در همنوایی بیشتر با گروه‌های مرجع دارند، بیشتر به مدگرایی روی می‌آورند. (افراسیابی و همکاران، ۱۳۹۵، ص ۲۰ و ۱۹)

افراد مدگرا در قالب این مدها و الگوها، در جستجوی کسب هویت، استقلال و شخصیت و ابراز هویت فردی و نقش اجتماعی خویش هستند. برخی از جوانان، برای ساختن شخصیت خویش و برگزیدن صفات لازم، از دیگران پیروی می‌کنند و روش آنان را در برنامه کاری خود قرار می‌دهند. آن‌ها با انتخاب مد، به دنبال خودنمایی، تشخیص طلبی و مقبولیت عمومی هستند و در واقع با تقلید افراطی از مد، به غریزه تنوع طلبی خود برخلاف عرف پاسخ می‌دهند. (عربی، ۱۳۹۲، ص ۵)

۲.۳. جلب توجه دیگران

تلاش برای جلب توجه دیگران، یکی دیگر از عوامل مؤثر است. بر این اساس، مد به عنوان نوعی جلوه‌گری فردی در محیط اجتماعی تلقی می‌شود که منحصر به سن خاصی

نیست و شامل تمام رده‌های سنی و جنسی می‌شود؛ اگر چه در دوران جوانی جذابیت بیشتری دارد. در واقع دوره بلوغ، به معنای جهش توأم با نوعی جلوه‌گری فردی در محیط اجتماعی است. فرد در این دوره برای نمایش تمثیلات خود، به جلوه‌گری‌های فردی متوسل می‌شود؛ از این روتنوع مد در دوره سنی ۱۹ تا ۲۹ سال کاملاً مشخص است. (فرخ‌نیا و لطفی، ۱۳۹۰، ص ۱۲ و ۳)

در حقیقت آنچه موجب روی آوردن افراد به مدگرایی می‌شود، نوعی نیاز به تأیید شدن و توجه است. در جوامع امروزی، پیروی از مد درجات مختلفی از امنیت و حس عزت نفس را به وجود می‌آورد. مدگرایی، نوعی اعتماد به نفس کاذب در فرد ایجاد می‌کند. تلاش برای شناسایی ملاک‌های صحیح به عنوان هویت و بالا بردن عزت نفس، می‌تواند به عنوان راهکاری برای حل مسئله مدگرایی تلقی شود. (کواسمی و همکاران، ۱۳۹۴، ص ۱۳)

۳.۳. فخرفروشی

مباهات و فخرفروشی، یکی از عوامل مهم در مدگرایی و گرایش به تاریخ تولدهای رند است. فخر، حالتی روحی و ذهنی است که موجب می‌شود فرد در حضور دیگران این‌گونه وانمود کند که به خاطر داشتن مزیت یا متاعی که آنان فاقد آن است، نسبت به آن‌ها برتر و بهتر است. فخرفروشی یکی از صفات بسیار زشتی است که در قرآن و روایات نکوهش شده است. این صفت، از صفات شیطانی است و از بی‌مقداری و پستی انسان نشأت می‌گیرد. (نراقی، ۱۳۶۶، ص ۲۳)

قرآن در آیات متعددی فخرفروشی و تفاخر را مذمت کرده است، از جمله فرموده است: «به درستی که خداوند هرگز انسان متکبر و فخر فروش را دوست ندارد»^۱. (لقمان: ۱۸) همچنین فرموده است: «بدانید که زندگی دنیا در حقیقت، بازی و سرگرمی و آرایش و فخرفروشی شما

۱. ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾.

به یکدیگر است»^۱. (حدید: ۲۰) بنا بر این دو آیه شریفه، دنیا نباید وسیله اغفال و فخرفروشی شود. داشتن فرزند صالح، یکی از بزرگ‌ترین نعمت‌های الهی برای انسان است که می‌تواند باعث دلخوشی و رستگاری فرد در دنیا و آخرت شود. فرزند صالح با تربیت صحیح، آینده روشن و نام نیک، افتخاری بزرگ برای انسان است که می‌تواند موجب فخر انسان باشد؛ از این رو تولد او در هر روزی از سال مبارک است و فرقی نمی‌کند که برگرفته از مد باشد یا نباشد. امام علی (علیه السلام) درباره زشتی فخرفروشی فرموده است: «حماقتی بزرگ‌تر از فخرفروشی نیست»^۲. (تمیمی آمدی، ۱۴۱۰، ص ۳۱۱) آن حضرت در روایت دیگری فرموده است: «هر کس برای فخرفروشی، زمینه‌ای فراهم کند، خداوند او را در روز قیامت رو سیاه محشور می‌کند»^۳. (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۷۳، ص ۲۹۲)

یافته‌های مطالعه حاضر نیز گویای آن است که مد، باعث غرور و افتخار کاذب در افراد می‌شود و به دنبال آن، در متمایز نشان دادن جایگاه افراد نقش زیادی ایفا می‌کند. مد، نوعی خودنمایی در محیط اجتماعی است که به جوانان اختصاص ندارد و همه رده‌های سنی را در بر می‌گیرد. (جهانبخش و جعفری، ۱۳۹۷، ص ۲۲ و ۲۱) عدم اعتماد به نفس، رقابت، چشم و هم‌چشمی با دیگران و پوشش خلأهای ارزشی و درونی، از دیگر عوامل مهمی است که موجب می‌شود فرد بکوشد با استفاده از تاریخ تولد رند، برای خود افتخاری کسب کند.

۴. تبعات گرایش به تاریخ تولدهای ناشی از مدگرایی

افراط در مدگرایی و گرایش به تاریخ تولدهای رند، می‌تواند تبعات مختلف و آثار منفی گوناگونی در زندگی افراد و اجتماع داشته باشد.

۱. «اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهُوَ زِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ».

۲. «لَا حُمْقٌ أَكْبَرُ مِنَ الْفُخْرِ».

۳. «مَنْ صَنَعَ شَيْئاً لِّلْمَفَاخِرَةِ حَشَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَشْوَدَ الْوَجْهِ».

۱.۴. دور شدن از ارزش‌های واقعی

هر جامعه‌ای دارای آرمان‌ها و ارزش‌هایی است که مورد احترام مردم آن جامعه قرار می‌گیرند، مردم به انجام آن‌ها پایبند هستند و تخلف از آن را شایسته نمی‌دانند. در مقابل این ارزش‌ها، ضد ارزش‌ها قرار دارند که اهل آن جامعه این نوع از رفتار را ناشایست و مردود می‌دانند و اگر شخصی دارای چنین رفتاری باشد، انسان نامتعادل و بد رفتاری است. بنابراین هر جامعه، دارای هنجارهایی است که شخص خاطی از آن‌ها مورد نکوهش مردم قرار می‌گیرد. (نجفی و عبداللہی‌پور، ۱۳۹۶، ص ۱) شاید این سؤال مطرح شود که چرا گاهی یک عمل فاقد ارزش در نظر مردم آن جامعه به صورت ارزش تلقی می‌شود؛ به گونه‌ای که می‌تواند اثرات منفی برای فرد یا جامعه به همراه داشته باشد؟ جایگزین و مبدل شدن یک ضد ارزش به ارزش، دارای علت‌های مختلفی است که مهم‌ترین آن‌ها را می‌توان «ضعف ایمان به باورها»، «تقلید نابجا» و «تأثیر منفی رسانه» دانست.

انسانی که ایمان کاملی به باورهای خود نداشته باشد و یا مبتلا به تقلید نابجا باشد، دچار انحراف عقیده می‌شود. چنین فردی جوامع دیگر را برتر از جامعه خود می‌داند؛ در صورتی که برتری جامعه به میزان تطابق آرمان‌های آن جامعه با واقعیت بستگی دارد. تأثیرات منفی رسانه نیز که امروزه دامنگیر بیشتر مردم شده است، می‌تواند آدمی را از ارزش‌های واقعی دور کند. هر چه تأثیرپذیری مردم از این ضد ارزش‌ها بیشتر باشد، معضلات بیشتری در سبک زندگی آنان به وجود می‌آید. گاهی برخی از مردم، تحت تأثیر جامعه‌ای که در آن ضد ارزش‌ها، ارزش تلقی می‌شود؛ قرار می‌گیرند و دیگر قدرت تشخیص ضد ارزش از ارزش را ندارند و باید به آن‌ها اطلاع‌رسانی شود. (نجفی و عبداللہی‌پور، ۱۳۹۶، ص ۴ و ۳) تغییر ارزش‌ها با متغیرهایی همچون تحصیلات، جنسیت، وضعیت تأهل، طبقه اجتماعی، تعداد اعضای خانواده، میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی، میزان تقدیرگرایی، میزان فردگرایی، میزان تضاد خانوادگی، میزان تشنگی ارزشی در جامعه از دید پاسخ‌گویان و عملکرد مسئولین از دید پاسخ‌گویان، رابطه معناداری دارد. (گودرزی، ۱۳۸۹، ص ۲۰ و ۱۹) گرایش به تاریخ تولدهای ناشی

از مُدگرایی و بسیاری از رفتارها و هنجارهایی که امروزه به عنوان مد در جامعه ما مطرح می‌شود، با اصول اخلاقی و ارزش‌های فرهنگی جامعه ما همخوانی ندارد؛ مدهایی که باعث اتلاف وقت، سرمایه، انرژی و قابلیت‌های فکری جوانان و خانواده شده است و نه تنها در امروزی شدن جوان و جامعه نقشی ندارند؛ بلکه باعث زیر پا گذاشتن ارزش‌های دینی و رعایت نکردن اخلاق اجتماعی می‌شود. (عربی، ۱۳۹۲، ص ۱۸)

۲.۴. زایمان زودرس، تأخیر در زایمان و سزارین

در رابطه با عوارض این پدیده می‌توان به منابعی همچون کتاب بارداری/زایمان از جان وایت ویلیامز (گروه مترجمان، ۱۳۹۸) و بهبود/شت مادر و کودک نوشته سوسن پارسای (پارسای و سلطانی، ۱۳۹۵) اشاره کرد. انجام زایمان زودرس، تأخیر در زایمان و سزارین به صرف اینکه کودک دارای تاریخ تولد رند باشد، قابل پذیرش نیست و این مسئله تنها باید با نظر پزشک متخصص صورت پذیرد. بروز عوامل خطر ساز مادری مرتبط با زایمان زودرس به صورت گسترده توسط محققین علم پزشکی بررسی شده است. زایمان زودرس، عوارض بسیاری به دنبال دارد. تولد نوزادان نارس، از طرفی میزان مرگ و میر نوزادی را افزایش می‌دهد و از دیگر سو ناتوانی نوزادان و درمان آن، هزینه زیادی را به خانواده و جامعه تحمیل می‌کند. (خلجی نیا و صادقی مقدم، ۱۳۹۰، ص ۱)

زایمان به روش سزارین با هدف کاهش عوارض و پیش‌آگاهی بهتر مادر و نوزاد انجام می‌گیرد، ولی بر اساس مطالعات انجام شده پیامدهای مادری و نوزادی در دو گروه زایمان طبیعی و زایمان زودرس تفاوتی ندارد و انجام سزارین انتخابی، حتی پیامد نوزادی را بهتر نمی‌کند. اگر چه افت هماتوکریت بیش از ۱۰ درصد پس از زایمان در گروه سزارین بیشتر بود که نشان دهنده از دست دادن خون بیشتر در مادری است که به روش سزارین فرزند خود را به دنیا آورده است؛ این در حالی است که سایر پیامدهای مادر و نوزادی، تفاوت معناداری نداشت. همان‌طور که مطالعه هاگر و همکاران گویای آن بود که شایع‌ترین عارضه منفرد

سزارین نسبت به زایمان طبیعی، خونریزی با نیاز به ترزیک خون بوده است. (شریفی‌زاد و همکاران، ۱۳۹۱، ص ۱)

۳.۴. هزینه‌های اقتصادی

رزرو اتاق‌های زایمان و صرف هزینه‌های گزاف برای تولدهای رند، بسیار آسیب‌زاست. پرداخت هزینه کلان یکی از این آسیب‌هاست؛ در حالی که ضرورتی دارد و نه خلای را جبران می‌کند. اگر چه ممکن است این مسئله در دوران نوزادی برای والدین جذابیت داشته باشد، اما برای نوزاد که چیزی متوجه نمی‌شود؛ هیچ جذابیتی ندارد. افراد دارای جایگاه اقتصادی بالاتر گرایش بیشتری به مدگرایی دارند و در نتیجه نقش اساسی در شیوع مدگرایی ایفا می‌کنند. این افراد به دلیل داشتن منابع مالی و امکانات بیشتر، می‌توانند از مدهای جدید استفاده کنند. بنابراین سعی می‌کنند با تکیه بر منابع مالی، خود را برتر از دیگران نشان دهند. برخی افراد نیز با حس تنوع‌طلبی و زیاده‌خواهی می‌کوشند خود را با طبقه مرفه تطبیق دهند. (جهانبخش و جعفری، ۱۳۹۷، ص ۲۲ و ۲۱)

بر اساس تحقیقات متعدد دینداری، رابطه منفی و معناداری با مصرف‌گرایی دارد. این نکته بیانگر تضاد آموزه‌ها و ارزش‌های دینی با روحیه مصرفی است؛ یعنی هر چه دینداری افراد بیشتر می‌شود، میزان مصرف‌گرایی آنان کاهش می‌یابد. آموزه‌های دینی با بیان مسائلی همچون قناعت و صرفه‌جویی در کنار ارزش‌های اخلاقی، موجب کاهش مدگرایی در افراد می‌شود. (امیرپور سعید، ۱۳۹۸، ص ۱)

نتیجه‌گیری

گرایش به تاریخ تولد رند، پدیده‌ای است که رابطه تنگاتنگی با مفهوم مدرنیسم دارد. به عبارتی این مسئله با مدرن شدن جامعه پدید آمده است؛ چرا که در اعصار گذشته در میان مردم، جایگاه و اهمیت امروزی خود را نداشته است. این پدیده که با توجه به فرهنگ و چارچوب‌های فکری و اعتقادی جامعه صورت می‌گیرد، نه تنها موجب پیدایش نارسایی‌های فرهنگی و اجتماعی می‌شود؛ بلکه به عنوان یک معضل اجتماعی با ایجاد نوعی ارزش و افتخار کاذب، به رشد فرهنگ و اخلاق جامعه لطمه می‌زند. تاریخ تولد رند، ارزش تلقی نمی‌شود؛ بلکه اخلاق، ایمان، تربیت صحیح، فرهنگ، علم و مسئولیت‌پذیری، ارزشی والا برای انسان است. آنچه امروزه به عنوان یک مدافراطی در جامعه رواج می‌یابد، شکل مذموم و ناپسندی است که عموماً از روی جهل و تلاش برای خودنمایی رواج می‌یابد. نتیجه ترویج این نوع از مد، تضعیف ارزش‌ها، هنجارها و الگوهای فرهنگی و در ادامه، تضعیف اقتصاد و فرهنگ جوامع است. خودباوری و عزت نفس، توجه به تربیت صحیح فرزند، تلاش برای استعدادیابی و اهمیت به ارزش تحصیل می‌تواند از گرایش انسان به افتخارات فاقد ارزش جلوگیری کند. داشتن تاریخ تولد رند، عملی تشریفاتی است که پرداختن به آن، تبعات اخلاقی، اقتصادی و جسمی برای فرد به همراه دارد. زایمان زودرس، تأخیر در زایمان و سزارین برای آنکه کودک تاریخ تولد رند داشته باشد، قابل پذیرش نیست و تنها باید با نظر پزشک متخصص و در موارد ضروری انجام گیرد. انجام خودسرانه این قبیل رفتارها که نیاز به نظر متخصصین امر دارد، از نظر اخلاقی و علمی بسیار ناپسند است.

فهرست منابع

فارسی

۱. افراخته، مریم؛ ابراهیمی، ساناز و ولایی، ناصر (۱۳۸۱)، «بررسی شیوع زایمان زودرس و عوامل مرتبط با آن در مراجعین به بیمارستان شهدای تجریش سال‌های ۷۸-۱۳۷۴»، پژوهنده (researcher bulletin of medical sciences)، دوره ۷، شماره ۴ (پیاپی ۳۰)، ص ۳۴۳-۳۴۱.
۲. افراسیابی، حسین؛ سیار خلج، حامد و شکوهی‌فر (۱۳۹۵)، کاوه «عوامل مرتبط با مدگرایی در بین جوانان شهر یزد»، جامعه‌پژوهی فرهنگی، دوره ۷، شماره ۱، ص ۶۴-۳۵.
۳. امیرپورسعید، محمدعلی (۱۳۹۸)، «بررسی رابطه میان پدیده مصرف‌گرایی با دینداری، مدگرایی و مدیریت بدن؛ مطالعه موردی: جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله شهرستان رفسنجان»، پژوهش ملل، شماره ۴۷، ص ۱۳۷-۱۲۳.
۴. جهانبخش گنجه، صادق و جعفری، نیما (۱۳۹۷)، «تبیین جامعه‌شناختی مدگرایی از دید دانشجویان دختر دانشگاه خوارزمی»، مطالعات میان‌فرهنگی، دوره ۱۳، شماره ۳۴، ص ۸۷-۱۱۲.
۵. چراغی کوتیانی، اسماعیل و بیاری، علی‌اکبر (۱۳۹۸)، «سازوکار تأثیر باورهای دینی در کاهش آسیب‌های اجتماعی»، فصلنامه مطالعات اسلامی آسیب‌های اجتماعی، دوره ۲، شماره ۱، ص ۸۹-۱۱۶.
۶. حجازی، سیدناصر و حیدرخانی، هاییل، «بررسی رابطه میزان دینداری و سبک زندگی جوانان»، مطالعات جامعه‌شناسی، دوره ۷، شماره ۲۳، تابستان ۱۳۹۳، ص ۹۸-۸۱.
۷. خلجی‌نیا، زهره و صادقی مقدم، پروانه (۱۳۹۰)، «بروز و عوامل خطر ساز مادری مرتبط با زایمان زودرس در استان قم؛ سال ۱۳۸۶»، مجله دانشگاه علوم پزشکی قم، دوره ۵، شماره ۱، ص ۳۶-۳۰.
۸. ذوقی پایدار محمد رضا و فعلی، سمانه (۱۳۹۶)، «بررسی رابطه بین گرایش به مد (مدگرایی) با هویت دینی-ملی و هویت اجتماعی در دانش‌آموزان مقطع متوسطه ایرانی (۹۳-۹۴)»، کنفرانس بین‌المللی فرهنگ آسیب‌شناسی روانی و تربیت، دوره ۱.
۹. رضا سلطانی، پروانه و پارسای، سوسن (۱۳۹۵)، بهداشت مادر و کودک، تهران: سنجش وابسته به مؤسسه فرهنگی هنری سنجش.
۱۰. سادات ایزی، الهه (۱۳۹۳)، «بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر مدگرایی (عفاف و حجاب) در بین دانشجویان دانشگاه مازندران»، فصلنامه علمی دانش انتظامی خراسان شمالی، دوره ۵، شماره ۳، ص ۴۶-۳۵.
۱۱. شریفی‌زاد، مژگان، خداکرمی، ناهید، جانثاری، شراره و اکبرزاده، علیرضا (۱۳۹۱)، «مقایسه پیامدهای زایمان طبیعی و سزارین برای مادر و نوزاد در بیمارستان‌های منتخب شهر تهران سال ۱۳۸۸»، افق دانش، دوره ۱۸، شماره ۱، (پیاپی ۵۵)، ص ۱۱-۵.
۱۲. صالحی، اکبر و رومانی، سعید (۱۳۹۴)، «بررسی رابطه بین سبک زندگی و نگرش دینی با گرایش به سمت مدگرایی دانشجویان»، فصلنامه علمی-ترویجی اخلاق، دوره ۵، شماره ۱۸، ص ۱۷۱-۱۵۳.
۱۳. عربی، علی (۱۳۹۲)، «مدگرایی و فرهنگ در امنیت فرهنگی»، فصلنامه مطالعات اطلاعات و امنیت انتظامی، دوره ۳، شماره ۶، ص ۹۵-۱۲۰.

۱۴. فرخ‌نیا، رحیم و لطفی، اعظم (۱۳۹۰)، «بررسی تأثیر فضای مجازی اینترنت بر مدگرایی»، *انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات*، دوره ۷، شماره ۲۲، ص ۱۱۵-۹۲.
۱۵. کواسمی، ایوب، حاتمی، خدیجه و آقایی، هیر، توکل (۱۳۹۴)، «بررسی رابطه بین هم‌رهنگی، تشخص طلبی و طبقه اجتماعی- اقتصادی با میزان مدگرایی؛ مورد مطالعه: دانشجویان کارشناسی دانشگاه تبریز»، *جامعه‌شناسی کاربردی*، دوره ۲۶، شماره ۴، ص ۱۹۹-۲۱۲.
۱۶. کوهستانی بحرآسمان، فاطمه، محمدی، اصغر و جهانبخش، اسماعیل (۱۳۹۸)، «بررسی ارتباط بین مدگرایی و هویت اجتماعی در بین دختران جوان ۱۵ تا ۲۹ سال شهر کرمان»، *فصلنامه علمی- پژوهشی زن و جامعه*، دوره ۱۰، شماره ۳، ص ۲۳۸-۲۱۵.
۱۷. گروه مترجمان (۱۳۹۸)، *بارداری و زایمان ویلیامز ۲۰۱۸*، تهران: انتشارات آرتین طب.
۱۸. گودرزی، سعید (۱۳۸۹)، «تغییر ارزش‌های جوانان و عوامل مرتبط بر آن»، *رفاه اجتماعی*، دوره ۱۰، شماره ۳۹، ص ۴۴۲-۴۲۱.
۱۹. مام‌الهی، بیانه و علمی، محمود (۱۳۹۲)، «تعیین عوامل اجتماعی مرتبط با مدگرایی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز»، *مطالعات جامعه‌شناسی*، دوره ۵، شماره ۱۸، ص ۲۵-۷.
۲۰. موسوی مقدم، سیدرحمت‌الله و اسماعیلی چگنی، مهری (۱۳۹۳)، «بررسی رابطه بین باورهای دینی، خویش‌داری و سلامت معنوی در بین خواهران بسیجی شهرستان شوش»، *مجله پژوهش در دین و سلامت*، دوره ۱، شماره ۱، ص ۴۷-۴۰.
۲۱. نجفی، حسن و عبداللّهی پور، محمد، «چرایی و چگونگی تبدیل ضد ارزش به ارزش در سبک زندگی»، *پورتال جامع پژوهش‌های معنوی*. <http://pmbo.ir>.

عربی

۱. تمیمی آمدی، عبد الواحد بن محمد (۱۳۶۶)، *تصنیف غرر الحکم و درر الکلم*، تحقیق مصطفی درایتی مصطفی، چاپ اول، قم: دفتر تبلیغات اسلامی.
۲. مجلسی، محمدباقر (۱۴۰۳)، *بحار الانوار*، بیروت: دار احیاء التراث العربی.
۳. نراقی، ملا احمد (۱۳۶۶)، *معراج السعاده*، تهران: دهقان.